

národní
úložiště
šedé
literatury

Metodika průvodce trestním řízením se zaměřením na příslušníky menšin

Pošíková, Lenka

Dostupný z <http://www.nusl.cz/ntk/nusl-263426>

Dílo je chráněno podle autorského zákona č. 121/2000 Sb.

Tento dokument byl stažen z Národního úložiště šedé literatury (NUŠL).

Datum stažení: 27.09.2024

Další dokumenty můžete najít prostřednictvím vyhledávacího rozhraní nusl.cz .

METODIKA

PRŮVODCE TRESTNÍM

ŘÍZENÍM

se zaměřením na

příslušníky menšin

UNIVERZITA KARLOVA PRÁVNICKÁ FAKULTA

Metodika byla vytvořena v rámci projektu Ministerstva kultury ČR typu NAKI na léta 2012-2015 - Problémy právního postavení menšin v praxi a jejich dlouhodobý vývoj DF12P01OVV013 (Univerzita Karlova Právnická fakulta, hlavní řešitel projektu a v současnosti i děkan PFUK prof. JUDr. Jan Kuklík, DrSc., další řešitel a tajemník projektu JUDr. PhDr. René Petráš, Ph.D.)

Vypracovala : Mgr. Lenka Pošíková, katedra trestního práva Právnické fakulty UK, Praha

Supervize: Prof. JUDr. Jiří Jelínek, vedoucí katedry trestního práva Právnické fakulty UK, Praha

Oponenti: - RNDr. Milan Pospíšil, Úřad vlády České republiky
- JUDr. Mgr. Jozef Medelský, PhD., Katedra veřejnoprávných věd, Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Praha, 2015

Obsah

Úvod	4
1. Co je to trestní řízení?	4
2. Jaká jsou má práva, je-li proti mně vedeno trestní řízení?	5
a. Nutná obhajoba	6
b. Právo na bezplatnou obhajobu	7
c. Právo na pomoc tlumočnicka	7
3. Jednotlivé fáze trestního řízení	8
a. Přípravné řízení	8
i. Zahájení trestního řízení – fáze prověřování	9
ii. Fáze prověřování v otázkách a odpovědích	9
iii. Vyšetřování	12
iv. Fáze vyšetřování v otázkách a odpovědích	16
v. Zkrácené přípravné řízení	18
b. Řízení před soudem	20
i. Předběžné projednání obžaloby	20
ii. Hlavní líčení	21
iii. Co mě čeká u hlavního líčení – v otázkách a odpovědích	21
iv. Průběh hlavního líčení	24
v. Hlavní líčení v otázkách a odpovědích	31
c. Řízení o opravných prostředcích	33
i. Institut odvolání v otázkách a odpovědích	34
d. Vykonávací řízení	35
i. Vykonávací řízení v otázkách a odpovědích	36

Úvod

Metodika je určena pro laickou veřejnost, zejména pak pro příslušníky národnostních menšin žijící v České republice, jimž je věnována zvláštní pozornost. Cílem metodiky je srozumitelnou formou seznámit občany s průběhem trestního řízení, jeho jednotlivými fázemi a rozsahem práv, která náleží osobě, proti níž se trestní řízení vede tak, aby neznalost či nepochopení procesních institutů trestního řízení nevedla ke zkrácení jejích práv.

1. Co je to trestní řízení?

Trestní řízení jsou zákonem daná procesní pravidla, kterými se řídí policejní orgán, státní zastupitelství, soud i další osoby se na něm podílející. Policejní orgán, státní zastupitelství a soud souhrnně označujeme jako „orgány činné v trestním řízení“. Účelem trestního řízení je v první řadě odhalit trestné činy a spravedlivě potrestat jejich pachatele. V širším smyslu lze za účel trestního řízení považovat též rozhodnutí o nároku poškozeného na náhradu škody způsobené trestným činem a objasnění okolností, které k trestné činnosti vedly nebo ji umožnily.

Trestní řízení se člení do několika na sebe navazujících fází, které se vzájemně odlišují svým účelem a probíhajícími procesními úkony. Pro český trestní proces je typická existence přípravného řízení jako předsoudního stadia trestního řízení.

- 1) přípravné řízení
 - a) fáze prověřování,
 - b) fáze vyšetřování
- 2) řízení před soudem:
 - a) předběžné projednání obžaloby
 - b) hlavní líčení
 - c) řízení o opravných prostředcích
 - d) vykonávací řízení

Ne vždy však musí proběhnout každá z uvedených fází. Trestní řízení může skončit kteroukoli z nich.

S jednotlivými fázemi trestního řízení se mění i označení osoby, proti níž se trestní řízení vede: podezřelý – obviněný – obžalovaný – odsouzený.

2. Jaká jsou má práva, je-li proti mně vedeno trestní řízení?

Pokud jste se ocitl v postavení osoby, proti níž se trestní řízení vede, máte rozsáhlá procesní práva, mezi kterými dominuje zejména právo na obhajobu.

V průběhu trestního řízení máte právo¹:

- očekávat, že orgány činné v trestním řízení budou postupovat s největším urychlením a budou plně respektovat vaše práva a základní svobody;
- požadovat, aby orgány činné v trestním řízení postupovaly ve věci tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro vydání řádného rozhodnutí. Při posuzování důkazů ve váš prospěch a důkazů ve váš neprospěch musí tyto orgány postupovat se stejnou pečlivostí.
- na presumpci nevinny,
- být orgány činnými v trestním řízení poučen o svých právech a mít možnost tato práva v plném rozsahu uplatňovat;
- vyjádřit se ke všem obviněním proti vám vzneseným a k důkazům na podporu těchto obvinění,
- odepřít výpověď,
- prostudovat spis, pořizovat si z něj výpisy a poznámky, jakož i kopie, a to na vaše vlastní náklady,
- předkládat skutečnosti a důkazy na svou obhajobu,
- podávat žádosti (ohledně provedení důkazů a způsobu rozhodnutí) a zakládat návrhy do spisu,
- účastnit se projednávání věci v průběhu hlavního líčení a v průběhu veřejných zasedání o odvolání,
- hovořit se svým obhájcem bez přítomnosti třetí osoby, pokud jste ve vazbě nebo ve výkonu trestu,

¹ převzato z https://e-justice.europa.eu/content_rights_of_defendants_in_criminal_proceedings_-169-CZ-maximizeMS-cs.do?clang=cs&idSubpage=3

- požadovat, abyste byl vyslýchán za přítomnosti vašeho obhájce a aby se váš obhájce účastnil i dalších částí přípravného řízení,
- používat svůj rodný jazyk nebo jiný jazyk, kterým hovoříte, před orgány činnými v trestním řízení, pokud prohlásíte, že nehovoříte česky,
- na tlumočníka,
- pronést závěrečnou řeč v průběhu hlavního líčení a v průběhu veřejného zasedání o odvolání, jakož i právo přednést závěrečný návrh,
- podávat opravné prostředky (řádné: stížnost, odvolání, odpor a mimořádné: dovolání, návrh na obnovu řízení, iniciovat podání stížnosti pro porušení zákona),
- zvolit si obhájce (pokud si jej nezvolíte sami, může vám obhájce zvolit rodinný příslušník nebo jiná zúčastněná osoba) a žádat jej o radu i v průběhu úkonů, které provádí sám orgán činný v trestním řízení.

a. Nutná obhajoba

Osoba, proti níž se trestní řízení vede, musí být v určitých zákonem stanovených případech povinně zastoupena obhájcem, jde o tzv. *nutnou obhajobu*. A to například tehdy, kdy je v době projednávání trestní věci ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody nebo spáchala-li trestný čin, za který jí hrozí trest odnětí svobody převyšující 5 let. Důvod nutné obhajoby nastane i v případě, že trestní řízení je vedeno proti osobě, která byla zbavena způsobilosti k právním úkonům, nebo jejíž způsobilost k právním úkonům byla omezena. Povinně zastoupen obhájcem musí být obviněný i tehdy, je-li pochybnost o jeho schopnosti náležitě se hájit - například jde-li o osobu s určitým fyzickým či psychickým omezením.

Pokud nastane některý z důvodů nutné obhajoby, orgán činný v trestním řízení vyzve obviněného, aby si zvolil obhájce. K tomu mu stanoví přiměřenou lhůtu. Zvolit obhájce mohou obviněnému také jeho rodinní příslušníci (zejména rodiče či potomci, sourozenci, manžel, partner, druh). Pokud si obhájce obviněný nezvolí sám, ani jeho příbuzní, je mu ustanoven soudem. Jde o tzv. obhájce *ex officio*. Ustanovený obhájce je zásadně povinen obhajobu převzít. Jakmile důvod nutné obhajoby odpadne (*např. obviněný je v průběhu trestního řízení propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody, kde pobýval za jinou trestnou činnost*), soud ustanovení obhájce zruší.

Věděli jste, že....?

- musíte být povinně zastoupen obhájcem, jestliže neumíte číst a psát?
- více spoluobviněných může mít tzv. společného obhájce, pokud si jejich zájmy neodporují?

b. Právo na bezplatnou obhajobu

I v případě, že si obviněný nezvolí obhájce a je mu ustanoven, má obhájce nárok na odměnu za zastupování. Tuto odměnu bude povinen obhájci uhradit obviněný, v případě, že bude odsouzen. Povinnost uhradit obhájci náklady na zastupování v trestní věci nebude mít obviněný pouze tehdy, pokud mu byl soudem přiznán nárok na bezplatnou obhajobu, popř. obhajobu za sníženou odměnu. Právo na bezplatnou obhajobu zaručuje Listina základních práv a svobod. Soud rozhoduje o nároku obviněného na bezplatnou obhajobu či obhajobu za sníženou odměnu na jeho žádost. Současně se žádostí však musí prokázat, že nemá dostatek prostředků, ze kterých by si mohl hradit právní zastoupení. K žádosti o bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu musí obviněný přiložit dokumenty, které dokládají jeho majetkové poměry - *např. potvrzení o zařazení do evidence uchazečů o zaměstnání od příslušného úřadu práce, potvrzení o výši příjmu, výpis z bankovního účtu, čestné prohlášení o tom, že není vlastníkem žádné nemovitosti atd.*

Soud může přiznat bezplatnou obhajobu nebo obhajobu za sníženou odměnu také bez žádosti obviněného. Ale to pouze tehdy, pokud je z trestního spisu zřejmé, že obviněný nemá dostatek prostředků na náhradu nákladů obhajoby a je-li to nezbytné k ochraně jeho práv.

c. Právo na pomoc tlumočníka

Trestní řízení se vede v českém jazyce. Pokud před orgány činnými v trestním řízení prohlásíte, že český jazyk neovládáte, máte ústavně zaručené právo používat v trestním řízení svůj mateřský jazyk nebo vámi určený jazyk, který ovládáte. Výběr jazyka, ve kterém budete komunikovat, je na vás. Toto právo má nejen osoba, proti níž se trestní řízení vede, ale i svědek, poškozený atd. Pokud si jazyk komunikace sám nezvolíte, bude zajištěn tlumočnick do jazyka dle vaší národnosti nebo dle úředního jazyka státu, jehož jste občanem.

Orgán činný v dané fázi trestního řízení za tím účelem zajistí přítomnost tlumočnicka a to u všech úkonů trestního řízení, kdy je nezbytné tlumočit obsah úkonu, ústního projevu či písemností. Jednání s orgány činnými v trestním řízení probíhá tak, že tlumočnick překládá jednotlivé otázky a vaše odpovědi. Je-li o jednání sepisován písemný protokol, tlumočnick vám jej zpětně přetlumočí dříve, než je podepíšete. O pomoc tlumočnicka můžete požádat kdykoli v průběhu trestního řízení.

Obviněnému, který neovládá český jazyk, musí být vždy písemně přeložen následující seznam dokumentů:

- usnesení o zahájení trestního stíhání
- usnesení o vazbě
- usnesení o nařízení pozorování ve zdravotnickém ústavu
- obžaloba
- návrh na potrestání
- dohoda o vině a trestu včetně jejího návrhu na schválení
- rozsudek
- trestní příkaz
- rozhodnutí o odvolání
- rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání

Obviněnému musí být případně přeloženy i další dokumenty tak, aby byl seznámen se všemi skutečnostmi, kterou jsou mu kladeny za vinu, neboť jde o součást jeho práva na obhajobu. Leda by sám překlad dokumentů nepožadoval. O překladu dalších dokumentů nad rámec uvedeného seznamu, rozhoduje vždy orgán činný v trestním řízení. Náklady na tlumočení nese stát.

3. Jednotlivé fáze trestního řízení:

a. Přípravné řízení

V přípravném řízení policejní orgán pod dozorem státního zástupce prověřuje

- zda se stala určitá událost (skutek), ve které by mohl být spatřován trestný čin,
- zda skutečně ve věci jde o podezření z trestného činu,

- kdo trestný čin s největší pravděpodobností spáchal,
a shromažďuje o tom důkazy.

i. Zahájení trestního řízení – fáze prověřování

Ve chvíli, kdy policejní orgán z vlastní pátrací činnosti, popř. na základě oznámení od občanů či od orgánů veřejné moci, zjistí, že se odehrál určitý děj (*skutek*), který by mohl být trestným činem, sepíše o tom záznam o zahájení úkonů trestního řízení. Tímto okamžikem počíná trestní řízení a tím i dozor státního zástupce nad zákonností jeho průběhu. V některých případech však nelze čekat na sepsání úředního záznamu a je třeba některé úkony provést bezodkladně, typicky zadržení pachatele prchajícího z místa činu, ohledání místa činu atp. Pak je trestní řízení zahájeno již provedením těchto neodkladných úkonů.

V této chvíli je úkolem policejního orgánu prověřit, zda se daný skutek stal, je trestným činem a kdo jej spáchal. Za tím účelem provádí zejména ohledání místa činu, prohlídku podezřelého včetně odběru potřebného biologického materiálu, obstarává potřebné materiály a spisy, vyžaduje odborná vyjádření a vysvětlení od fyzických a právnických osob. Rozsah opatřovaných nebo prováděných důkazů se liší podle závažnosti trestného činu, pro který je trestní řízení vedeno. O nejméně závažných trestných činech se koná tzv. zkrácené přípravné řízení (viz níže).

V této fázi prověřuje policejní orgán jednotlivé osoby, které se mohly činu dopustit jako tzv. *podezřelé*. Teprve ve chvíli, kdy zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že byl skutečně spáchán trestný čin a je dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba, policejní orgán zahájí trestní stíhání. V opačném případě věc odloží, případně odevzdá příslušnému správnímu orgánu, pokud by mohlo jít ve věci o přestupek apod.. Zahájením trestního stíhání se z podezřelého stává *obviněný* a přípravné řízení se přesouvá do své druhé fáze – *vyšetřování*.

ii. Fáze prověřování v otázkách a odpovědích

Policejní orgán Vás v průběhu prověřování označil jako osobu podezřelou a byl jste vyzván k podání vysvětlení.

Co je podstatou podání vysvětlení?

Policejní orgán Vás může vyzvat k podání vysvětlení o událostech, které jsou předmětem prověřování policejního orgánu.

Musím se k podání vysvětlení dostavit?

Povinnost vyhovět výzvě policejního orgánu a dostavit se k podání vysvětlení má každý. Policejní orgán zpravidla s určitým časovým předstihem určí místo a čas podání vysvětlení. Je-li však předmětem trestního řízení zločin, tj. úmyslný trestný čin, na nějž trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí převyšující pět let, jste povinen vyhovět výzvě policejního orgánu ihned. Nedostavíte-li se k podání vysvětlení, ani se dostatečně neomluvíte, můžete být k tomuto úkonu policejním orgánem předveden nebo vám může být uložena pořádková pokuta až ve výši 50 000 Kč, a to i opakovaně.

Mohu podání vysvětlení odepřít?

Odepřít podání vysvětlení můžete jen v případě, že byste svou výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě vám blízké. Stejně tak můžete odepřít vypovídat, pokud byste tím porušil státem uloženou nebo uznanou povinnost mlčenlivosti (povinnost mlčenlivosti má např. lékař, advokát, notář, duchovní, zaměstnanec pošty atd.) Naopak za státem uznanou povinnost mlčenlivosti se zásadně nepovažuje obchodní tajemství.

Mám při podání vysvětlení právo na právní pomoc?

Ano, při podání vysvětlení máte právo na právní pomoc advokáta. Advokátem je osoba zapsaná v seznamu advokátů vedeného u České advokátní komory. Činnost advokáta u podání vysvětlení je omezena jen na právní pomoc, zejména vysvětlení významu a průběhu úkonu samého, možnost odepření výpovědi atd. Naopak advokát nesmí do průběhu úkonu o podání vysvětlení jakkoli zasahovat, ani klást podezřelému otázky, nahlížet do spisu, činit vlastním jménem námitky proti protokolaci. Účast advokáta u podání vysvětlení si musíte jako podezřelý zajistit sám. V této fázi řízení vám advokát nebude ustanoven.

Bude mi poskytnut tlumočník?

Ano, pokud prohlásíte, že nehovoříte česky, bude u podání vysvětlení přítomen tlumočník, který bude otázky policejního orgánu a vaše odpovědi tlumočit. Stejně tak Vám bude

přetlumočen úřední záznam o průběhu podání vysvětlení před tím, než jej vlastnoručně podepíšete.

Mohu žádat o kontaktování velvyslanectví své země, pokud nejsem českým občanem?

Ano, kdykoli v průběhu trestního řízení máte právo požadovat kontaktování velvyslanectví vaší domovské země a právo hovořit s jeho zástupcem bez přítomnosti třetích osob.

Mohu nahlížet do policejního spisu a zjišťovat, jaké důkazy proti mně byly shromážděny?

Ne, v této fázi řízení nahlížet do policejního spisu ani žádat informace o důkazech shromážděných proti Vám nemůžete.

Mohu být omezen na osobní svobodě?

Ano, i když proti vám dosud nebylo zahájeno trestní stíhání, můžete být omezen na osobní svobodě. Jde o tzv. zadržení. Zejména se tak děje v situacích, kdy jste byl přistižen při trestném činu nebo na útěku z místa činu. V tom případě může vaši osobní svobodu omezit nejen příslušník policejního orgánu, ale kterákoli osoba. Neprodleně však musíte být předán policejnímu orgánu. Při zadržení dochází pouze ke krátkodobému omezení osobní svobody. Proti tomuto opatření není přípustný opravný prostředek. Cílem zadržení je jednak zajistit důkazy o trestném činu, při jehož páčání jste byl přistižen a dále rozhodnout o tom, zda jsou dány důvody pro to, abyste byl vzat do vazby (*např. hrozí obava, že se budete skrývat a vyhýbat se trestnímu stíhání, nebo budete pokračovat ve své trestné činnosti, popř. se pokusíte ovlivnit svědky a tím mařit trestní řízení*).

Omezení osobní svobody policejním orgánem může trvat nejvýše 48 hodin od okamžiku zadržení. V této lhůtě musíte být seznámen s důvody svého zadržení, vyslechnut a nejpozději do 48 hodin propuštěn na svobodu nebo odevzdán soudu. Pokud tu je některý z vazebních důvodů, policejní orgán musí zahájit trestní stíhání – sdělit vám z čeho jste obviněn a spis obsahující další důkazní materiály předat státnímu zástupci. Ten posoudí, zda jsou zde okolnosti, pro které byste měl být vzat do vazby, a podá návrh na vaše vzetí do vazby soudu, případně nařídí, abyste byl ze zadržení propuštěn. A to vše před vypršením lhůty 48 hodin od vašeho zadržení. Pokud tato lhůta marně uplyne, musíte být okamžitě propuštěn na svobodu. Následně vás soudce ve lhůtě 24 hodin musí vyslechnout a rozhodnout o tom, zda budete vzat do vazby či propuštěn na svobodu.

iii. Vyšetřování

Zahájení trestního stíhání

Trestní stíhání se zahajuje až ve chvíli, kdy zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že byl skutečně spáchán trestný čin a je dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba. V tuto chvíli stačí vyšší stupeň pravděpodobnosti o takovém závěru. Vydáním usnesení o zahájení trestního stíhání se přípravné řízení přesouvá do své další fáze – *vyšetřování*. Osoba, proti níž se trestní řízení vede, se označuje jako *obviněný*. Sdělení obvinění je pro obviněného významné i z toho důvodu, že od počátku ví, z čeho je obviňován a jaký trestný čin je ve skutku spatřován. Součástí usnesení o zahájení trestního stíhání je vždy i odůvodnění, kde policejní orgán vysvětlí, proč je podle něj zahájení trestního stíhání proti konkrétní osobě důvodné. Od počátku tak obviněný může využít svého práva na obhajobu.

Po sdělení obvinění musí být obviněný vyslechnut k činu, který je mu kladen za vinu. Před výslechem musí být obviněný ze strany policejního orgánu poučen o svých právech, zejména o tom, že má právo na právní pomoc, tedy že si může zvolit svého obhájce. Jde-li o případ nutné obhajoby (k tomu viz výše), obhájce mít dokonce musí a pokud si jej nezvolí sám, bude mu soudem ustanoven. I při výslechu po sdělení obvinění může obviněný využít svého práva a odmítnout k věci vypovídat.

Proti usnesení o zahájení trestního může obviněný podat stížnost. Lhůta pro podání stížnosti jsou 3 dny od oznámení usnesení, tedy zpravidla od převzetí/doručení usnesení. Pokud policejní orgán sám vznesené stížnosti plně nevyhoví, předloží stížnost k rozhodnutí státnímu zástupci, který nad přípravným řízením vykonává dozor.

Souhlas poškozeného s trestním stíháním

K trestnímu stíhání pro vybrané trestné činy (*např. trestný čin krádeže, zpronevěry, vydírání, ublížení na zdraví, porušování domovní svobody atd.*), kdy poškozený a osoba, která měla čin spáchat, jsou v příbuzenském či obdobném vztahu (manžel, partner, druh, jinak blízká osoba), je třeba souhlasu poškozeného. Pokud poškozený souhlas s trestním stíháním nedá nebo jej v průběhu trestního řízení vezme zpět, trestní stíhání pro daný trestný čin je navždy vyloučeno. Ani v takových případech však není souhlas poškozeného třeba, jestliže činem

byla způsobena smrt, poškozeným je osoba mladší 15 let nebo není schopná svůj souhlas dát z důvodu duševní poruchy, pro kterou byla omezena na svéprávnosti, příp. je zřejmé, že poškozený svůj souhlas nedal jen proto, že byl zastrašován.

Průběh vyšetřování

V průběhu vyšetřování se vyhledávají a zajišťují důkazy. Policejní orgán je povinen vyhledat a zajistit důkaz jak ve prospěch, tak v neprospěch obviněného. Některé důkazy, zejména listinného charakteru, které byly opatřeny před zahájením trestního, obstojí i v rámci dokazování v řízení před soudem. Avšak podaná vysvětlení fyzických osob zásadně nemohou sloužit jako důkaz v hlavním líčení. Proto tyto osoby musí být vyslechnuty znovu, tentokrát v postavení svědka. Současně musí policejní orgán umožnit obhájci obviněného, aby se výslechu účastnil (v jednodušších věcech se výslechy neprovádí a svědci jsou slyšeni až v řízení před soudem).

Vazba

Vazba slouží k zajištění obviněného u úkonů trestního řízení a pro výkon trestu. Současně má zabránit tomu, aby obviněný mařil či jinak ztěžoval průběh trestního řízení, např. tím, že by se snažil ovlivnit dosud nevyslechnuté svědky, nebo aby ve své trestné činnosti pokračoval či jí opakoval. V žádném případě vzetí do vazby není sankcí a nevypovídá ani nic o vině obviněného. Vzetí do vazby znamená, že obviněný bude po dobu nezbytně nutnou omezen na své osobní svobodě. Vazba se vykonává ve vazební věznicí.

Podmínky pro vzetí do vazby:

Trestní řád přesně stanoví, za jakých podmínek lze vzít osobu, proti níž se trestní řízení vede, do vazby.

1. *Do vazby lze vzít pouze obviněného.* Do vazby lze tedy vzít jen takovou osobu, proti které již bylo zahájeno trestní stíhání a bylo jí sděleno, jaký skutek jí je kladen za vinu a jaký trestný čin je v něm spatřován.

2. *O vzetí obviněného do vazby smí rozhodnout pouze soud.*

3. *Pro vzetí do vazby musí existovat zákonný důvod.* Soud může vzít obviněného do vazby jen na základě některého ze zákonem stanovených důvodů, popř. i z více zákonných důvodů současně.

Podle zákona smí být obviněný vzat do vazby jen

- a) hrozí-li důvodná obava, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat, aby se vyhnul trestnímu stíhání nebo trestu, zejména pokud není možné hned zjistit jeho totožnost, nemá stále bydliště nebo mu hrozí vysoký trest, *tzv. vazba útěková*,
- b) hrozí-li důvodná obava, že obviněný bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, *tzv. vazba koluzní*,
- c) hrozí-li důvodná obava, že obviněný bude opakovat trestnou činnost, pro kterou je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil, *tzv. vazba předstižná*

K tomu, aby mohl být obviněný vzat do vazby, není nutné, aby se skutečně skrýval nebo uprchl. Stačí, že z jeho chování a dalších konkrétních skutečností je možné dovodit důvodnou obavu, že by se skrýval nebo uprchnout *mohl*. Soud musí vždy uvést konkrétní skutečnosti, na základě kterých dospěl k závěru, že je nezbytné vzít obviněného do vazby.

4. *Obviněný je důvodně podezírán ze spáchání nějakého závažnějšího trestného činu* (u úmyslných trestných s trestní sazbou nejméně 2 roky, u nedbalostních trestných činů alespoň 3 roky). K této podmínce se však nepřihlíží, pokud obviněný již nějakým způsobem mařil průběh trestního řízení, *např. obviněný se nedostavuje na předvolání k soudu, nepodařilo se jej ani předvést, skrývá se, činí nátlak na svědky atd.*

5. *Vazba je vždy až krajním prostředkem, nelze-li stejného cíle dosáhnout jinak.* Soud smí ponechat obviněného na svobodě a na místo vazby přijmout peněžitou záruku (tzv. kauci), záruku důvěryhodné osoby, písemný slib obviněného nebo stanovit nad obviněným probační dohled. V takovém případě pak může být obviněnému současně uložen zákaz vycestování do zahraničí. Pro obviněného je s tím spojena povinnost v soudem určené lhůtě vydat cestovní doklad (pas). Další možností, jak nahradit vazbu, je uložení tzv. předběžného opatření. Nahrazení vazby předběžným opatřením je však omezeno pouze na situace, kdy jsou dány důvody tzv. předstižné vazby, tedy z chování obviněného vyplývá důvodná obava, že bude opakovat trestnou činnost, pro kterou je již stíhán, nebo dokoná trestný čin, o který se pokusil.

V takovém případě soud může obviněnému uložit např. *zákaz styku s určitými osobami, zákaz vstupu do obydlí, zákaz užívání nebo držení alkoholu a jiných návykových látek, zákaz hrani na výherních automatech, zákaz výkonu konkrétní činnosti* atd.

6. *Ve vazbě smí být obviněný držen jen po dobu nezbytně nutnou.* Jakmile pomine důvod, pro který byl obviněný vzat do vazby, musí být propuštěn na svobodu. Zároveň trestí řád stanoví maximální přípustnou dobu trvání vazby, kterou nelze překročit. Délka maximální přípustné doby trvání vazby se pohybuje v rozmezí 1 – 4 let podle závažnosti trestného činu, pro který je trestní řízení vedeno.

Skončení vyšetřování a další postup ve věci

Jestliže považuje policejní orgán vyšetřování za skončené, musí obviněnému a jeho obhájci umožnit spis prostudovat a poskytnout jim k tomu přiměřenou lhůtu. Možnost prostudovat spis má i poškozený, který se k trestnímu řízení připojil s nárokem na náhradu škody. Pokud by toto policejní orgán neučinil, jde o podstatnou vadu řízení, neboť by tím zkrátil právo obviněného na obhajobu. Seznámit se s výsledky přípravného řízení je právo, nikoli povinnost obviněného. Na základě prostudování spisu je možné učinit návrhy na doplnění dokazování. Policejní orgán musí následně rozhodnout, zda vyhoví návrhům na doplnění dokazování. Pokud návrhu vyhoví, musí znovu umožnit všem oprávněným prostudování spisu. V opačném případě je odmítne. Proti rozhodnutí policejního orgánu o odmítnutí návrhů na doplnění dokazování není stížnost přípustná.

Po skončení vyšetřování policejní orgán předloží vyšetřovací spis s návrhem na další postup ve věci. Podle výsledků přípravného řízení státní zástupce

- rozhodne o postoupení věci jinému orgánu, není-li skutek trestným činem, ale například přestupkem,
- zastaví trestní stíhání, nejde-li o trestný čin, ale ani o přestupek nebo je trestní stíhání z jiných důvodů nepřipustné, příp. neúčelné, nebo je z výsledků přípravného řízení nepochybné, že se skutek nestal, nebylo prokázáno, že jej spáchal obviněný, trestnost činu zanikla (např. účinnou lítostí) a také tehdy, pokud obviněný není pro nepřičetnost trestně odpovědný,
- přeruší trestní stíhání, nelze-li obviněného postavit před soud např. pro těžkou

- chorobu, a to i duševní,
- rozhodne tzv. *odklonem* (viz níže),
 - sjedná s obviněným dohodu o vině a trestu,
 - podá obžalobu (včetně případného návrhu na uložení ochranného opatření)

Státní zástupce může už v přípravném řízení rozhodnout tzv. *odklonem*. To znamená, že trestní řízení nebude pokračovat dál klasicky řízením před soudem, ale ve věci rozhodne již státní zástupce. Mezi odklony se řadí *podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, podmíněné odložení návrhu na potrestání* a v případě mladistvých pachatelů zná trestní řád ještě institut *odstoupení od trestního stíhání*. Odklony se mohou využít pouze u méně závažných trestných činů, tzv. přečinů. Obecně se vyžaduje, aby se pachatel ke své trestné činnosti doznal, uhradil způsobenou škodu, příp. ještě složil peněžitou částku na pomoc obětem trestné činnosti či se zavázal, že se zdrží určité činnosti, v souvislosti s níž trestný čin spáchal.

V případě podmíněného zastavení trestního stíhání (obdobně podmíněné odložení návrhu na potrestání) se nad obviněným zároveň stanoví zkušební doba, po kterou musí dodržovat určité podmínky, konkrétně se nesmí dopustit žádného dalšího nežádoucího jednání. Pokud podmínky splní, bude definitivně po uplynutí doby rozhodnuto o zastavení trestního stíhání.

Uzná-li státní zástupce, že s ohledem na výsledky přípravného řízení je na místě postavit obviněného před soud, podá na obviněného obžalobu. O podání obžaloby státní zástupce vyrozumí obviněného i jeho obhájce a poškozeného.

Pokud na základě výsledků vyšetřování státní zástupce dojde k závěru, že skutek, pro který podává obžalobu, je jiným trestným činem, než jak byl kvalifikován v usnesení o zahájení trestního stíhání, musí na to obviněného i jeho obhájce upozornit. Současně musí být obviněnému poskytnuta lhůta k uplatnění případných návrhů na doplnění dokazování.

iv. Fáze vyšetřování v otázkách a odpovědích:

Kdy se dozvím o tom, že je proti mně vedeno trestní řízení?

O tom, že je proti vám vedeno trestní řízení, se dozvíte nejpozději v souvislosti se zahájením trestního stíhání. Policejní orgán vás může požádat o podání vysvětlení již dříve, to však

neznamená, že by vždy muselo dojít k zahájení trestního stíhání proti vaší osobě. Šetření věci může skončit také odložením trestního řízení, neboť policejní orgán dojde k závěru, že se nestal žádný skutek, ve kterém by byl spatřován trestný čin nebo proto, že se nepodařilo zjistit dostatek informací pro to, aby mohlo dojít k zahájení trestního stíhání.

Bylo vydáno usnesení o zahájení trestního stíhání proti mně. Mám proti tomuto rozhodnutí nějaký opravný prostředek? Jak dlouhá je lhůta k podání opravného prostředku?

Opravným prostředek proti usnesení o zahájení trestního stíhání je stížnost. Lhůta pro podání stížnosti proti usnesení o zahájení trestního stíhání jsou 3 dny. Lhůta počíná běžet v den následující po dni, kdy vám usnesení o zahájení trestního stíhání bylo doručeno. Pokud poslední den této lhůty připadne na některý z víkendových dnů nebo na svátek, je posledním dnem pro podání stížnosti nejbližší následující pracovní den.

Př. Obviněnému bylo usnesení o zahájení trestního stíhání doručeno ve středu. Prvním dnem třídní lhůty pro podání stížnosti je čtvrtek, třetí den připadá na sobotu. Pokud obviněný chce proti usnesení podat stížnost, může tak učinit nejpozději v pondělí. Přitom stačí, aby stížnost byla v pondělí poslána poštou.

Můžu nahlédnout do spisu, než začnu po sdělení obvinění vypovídat?

Jako obviněný máte právo nahlížet do spisu, činit si z něj výpisky a na své náklady pořizovat kopie a to v průběhu celého trestního řízení. Avšak v přípravném řízení, např. i před vaším výslechem po sdělení obvinění, vám nahlédnutí do spisu může být policejním orgánem nebo státním zástupcem odepřeno, zejména pokud by hrozilo zmaření výsledků vyšetřování, popř. ovlivňování svědků.

Byl jsem vzat do vazby. Jak se o tom dozví má rodina?

Zákon stanoví povinnost vyrozumět o vzetí do vazby některého rodinného příslušníka. Stejně tak se povinně vyrozumí zaměstnavatel. Ledaže by si to obviněný výslovně nepřál.

Jak dlouho je přípustné, abych byl ve vazbě?

Vždy platí, že ve vazbě můžete být držen jen po dobu nezbytně nutnou. Tedy po dobu, kdy trvají důvody, pro které na vás byla vazba uvalena. Jakmile tyto důvody pominou, musíte být z vazby propuštěn. Zároveň zákon stanoví maximální přípustnou dobu trvání vazby, kterou nelze překročit, a pokud se tak stane, musíte být z vazby propuštěn. Délka max. přípustné

doby trvání vazby se pohybuje v rozmezí 1 – 4 roky, dle závažnosti činu.

Můžu se nějak bránit proti rozhodnutí o vzetí do vazby?

Ano, proti usnesení soudu, na základě kterého jste byl vzat do vazby, si můžete podat stížnost. Vámi podaná stížnost však nemá odkladný účinek. To znamená, že budete nejméně do doby rozhodnutí soudu vyššího stupně o vámi podané stížnosti umístěn do vazební věznice.

Dále máte právo kdykoli po právní moci usnesení, kterým jste byl vzat do vazby, požádat o propuštění z vazby. Na základě vaší žádosti soudce přezkoumá, zda stále trvají důvody, pro které jste byl vzat do vazby. Případně, zda by bylo možné vazbu nahradit některým z dalších opatření. Pokud byla vaše žádost o propuštění z vazby zamítnuta, můžete novou žádost podat nejdříve po uplynutí 30 dnů od právní moci posledního rozhodnutí, pokud v ní neuvádíte jiné důvody.

Orgány činné v trestním řízení jsou povinny průběžně zkoumat, zda důvody vazby stále trvají a nejpozději každé 3 měsíce musí soud na návrh státního zástupce rozhodnout o tom, zda budete ponechán ve vazbě nebo propuštěn z vazby na svobodu.

Nejsem spokojen s činností policejního orgánu v přípravném řízení. Mám možnost se nějakým způsobem bránit?

Ano, můžete se bránit. Pokud máte pocit, že policejní orgán nějakým způsobem ve své práci pochybil nebo trestní řízení trvá dlouhou dobu, můžete se kdykoli v průběhu přípravného řízení obrátit na státního zástupce se žádostí, aby přezkoumal postup policejního orgánu ve vaší trestní věci. Tuto žádost může vznést i poškozený.

v. Zkrácené přípravné řízení

Zkrácené přípravné řízení je zvláštní – zjednodušený typ přípravného řízení, který slouží k projednání méně závažných trestných činů – tzv. přečinů, kam spadají všechny nedbalostní trestné činy a trestné činy, za které hrozí trest odnětí svobody nepřevyšující 5 let (*např. trestný čin krádeže, zpronevěry, poškození cizí věci, porušování domovní svobody, podílnictví atd.*). Zároveň musí jít o skutkově jasné a jednoduché trestné činy. Přípravné řízení je

v takových případech velmi zjednodušeno, neboť odpadá fáze vyšetřování. Důraz je v takových případech kladen především na rychlost objasnění skutku a vyhledání důkazů, které však budou provedeny až před soudem. Jedná se o situace, kdy podezřelý byl chycen při činu, popř. bezprostředně po něm, nebo lze s ohledem na zjištěné skutečnosti očekávat, že trestní věc skončí ve lhůtě 14 dnů od sdělení podezření.

Ve zkráceném přípravném řízení má podezřelý stejný rozsah práv jako obviněný, zejména má právo zvolit si obhájce (viz výčet práv uvedený na str. 3 - 4). Na místo vydání usnesení o zahájení trestního stíhání jako u „klasického“ trestního řízení, se po zahájení úkonů trestního řízení a provedení šetření podezřelému sdělí, ze spáchání jakého skutku je podezřelý a jaký trestný čin je v něm spatřován. Jde o tzv. sdělení podezření. Následně musí být podezřelý k činu vyslechnut. Proti sdělení podezření na rozdíl od usnesení o zahájení trestního stíhání není přípustná stížnost ani jiný opravný prostředek. Je-li dána důvodnost trestního řízení a podle státního zástupce je na místě postavit podezřelého před soud, končí zkrácené přípravné řízení nikoli podáním obžaloby, ale podáním návrhu na potrestání. Návrh na potrestání se od obžaloby liší tím, že neobsahuje odůvodnění. Osoba, proti níž se vede zkrácené přípravné řízení, se po celou dobu označuje jako „*podezřelý*“, a to až do doby, kdy je návrh na potrestání doručen soudu. Až doručením návrhu na potrestání soudu se ve zkráceném přípravném řízení zahajuje trestní stíhání a z podezřelého se stává obviněný. Pokud státní zástupce neshledá důvody pro předání podezřelého soudu, může i ve zkráceném přípravném řízení rozhodnout např. o odložení věci, podmíněném odložení věci, odevzdání věci k projednání přestupku.

Jestliže bylo vedeno zkrácené přípravné řízení, má zjednodušenou podobu i řízení před soudem. Nejvýznamnější zjednodušení spočívá v tom, že státní zástupce a obviněný mohou při hlavním líčení souhlasit s tzv. koncentrací řízení. To znamená, že skutečnosti uvedené v návrhu na potrestání považují za nesporné a nežádají, aby k těmto skutečnostem bylo prováděno dokazování. S koncentrací řízení musí souhlasit obě strany, tzn. jak obžalovaný, tak státní zástupce.

b. Řízení před soudem

O trestní věci rozhoduje samosoudce nebo senát. Samosoudce koná řízení o trestných činech, za které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let. Samosoudce bude rozhodovat např. o trestném činu krádeže, podvodu, vydírání, omezování osobní svobody či ublížení na zdraví. Senát bude projednávat ostatní trestné činy spadající do věcné příslušnosti okresního soudu. Senát se skládá z předsedy senátu, kterým je vždy soudce z profese, a dvou přísedících, tzv. soudců z lidu.

Věděli jste, že ...?

- přísedící okresních soudů volí zastupitelstva obcí v obvodu příslušného okresního soudu na dobu čtyř let?

V řízení před soudem státní zástupce ztrácí své výsadní postavení, které měl v přípravném řízení a stává se „pouhou“ stranou řízení. Obě strany, jak obžaloba, tak obhajoba, mají v řízení před soudem rovné postavení.

i. Předběžné projednání obžaloby

Predběžné projednání obžaloby je pouze fakultativní fází trestního řízení. Účelem je přezkoumat, zda obžaloba tvoří dostatečný podklad pro další řízení ve věci. Předseda senátu² může nařídit predběžné projednání obžaloby, má-li za to, že ve věci nejsou objasněny základní okolnosti, bez nichž není možné rozhodnout – např. věc patří do příslušnosti jiného soudu, ve věci nejde o trestný čin, jsou zde důvody pro zastavení či přerušování trestního stíhání. Predběžné projednání obžaloby je možné nařídit i tehdy, jsou-li splněny podmínky pro rozhodnutí tzv. odklonem a ve věci tak není nutné konat hlavní líčení.

Není-li zde žádný z uvedených důvodů, předseda senátu ve věci nařídí hlavní líčení.

Samotnému hlavnímu líčení předchází jeho příprava, kdy soudce musí zajistit přítomnost všech osob nezbytných ke konání hlavního líčení. Hlavní líčení se koná za stálosti přítomnosti soudce, případně všech členů senátu, zapisovatelky a státního zástupce. Dále musí soud zajistit přítomnost obžalovaného a jeho obhájce, pokud si ho zvolil, nebo pokud mu byl ustanoven.

² Samosoudce predběžné projednání obžaloby nekoná, nicméně sám přezkoumá obžalobu z výše uvedených hledisek.

Soud zajišťuje přítomnost u hlavního líčení též dalších osob, zejména pak svědků, kteří mají být v hlavním líčení vyslechnuti, znalce (byl-li v trestní věci vypracováván znalecký posudek), příp. musí zajistit přítomnost tlumočnicka, jestliže obžalovaný prohlásí, že neovládá jazyk, v němž jednání probíhá.

ii. Hlavní líčení

Jednání před trestním soudem se nazývá hlavním líčením.

iii. Co mě čeká u hlavního líčení – v otázkách a odpovědích:

Jak se dozvím, o tom, že na mne byla podána obžaloba a kdy se mám odtavit se k soudu?

Soud Vás o konání hlavního líčení vyrozumí písemně - tzv. předvoláním, ve kterém vám sdělí datum a čas konání hlavního líčení, jakož i ke kterému soudu a do jaké jednací síně se máte dostavit. Nejpozději s předvoláním k hlavnímu líčení Vám soud doručí i obžalobu, příp. návrh na potrestání, který na vás byl podán státním zástupcem.

Mám jako obžalovaný povinnost se k hlavnímu líčení dostavit?

Ano, máte povinnost se na předvolání k hlavnímu líčení dostavit. V případě, že se k hlavnímu líčení bez řádné omluvy neodstavíte, mohou proti vám být použita jiná opatření, kterými si soud zajistí vaši účast u hlavního líčení, typicky předvedení (soudce vás nechá k hlavnímu líčení předvést policejním orgánem), uložení pořádkové pokuty (až ve výši 50.000,- Kč, a to i opakovaně). V krajním případě, vyhýbáte-li se trestnímu řízení a k hlavnímu líčení opakovaně nedostavíte, můžete být soudem vzat do vazby. Dalším důsledkem toho, že se k hlavnímu líčení bez řádné omluvy nedostavíte, může být rozhodnutí soudu o konání hlavního líčení ve vaší nepřítomnosti.

Zároveň je třeba upozornit, že za řádnou omluvu je považována jen taková omluva, která je soudu doručena s dostatečným časovým předstihem a s uvedením závažného důvodu, pro který se nemůžete k hlavnímu líčení dostavit. Pokud jsou oním důvodem zdravotní komplikace, musí být doloženy lékařskou zprávou.

Jak dlouhou dobu mám na přípravu své obhajoby?

Na přípravu obhajoby, resp. na přípravu k hlavnímu líčení zákon stanoví lhůtu nejméně 5 pracovních dní. Proto vám musí být předvolání k hlavnímu líčení doručeno s dostatečným předstihem tak, aby tato lhůta byla zachována. V opačném případě se hlavní líčení může konat jen tehdy, pokud se k soudu dostavíte a výslovně o konání hlavního líčení požádáte.

Jak se mám v soudní síni chovat?

Poučení o tom, jak se v soudní síni chovat, naleznete vedle vstupu do každé jednací místnosti. U každé jednací místnosti také naleznete informaci o tom, v kolik hodin začne projednávání vaší věci a jméno soudce, který ve věci rozhoduje. Do jednací síně se nesmí vnášet zbraně, konzumovat v ní nápoje či potraviny. Před vstupem dovnitř je nezbytné si vypnout mobilní telefon. Stejně tak musíte sejmut pokrývku hlavy (kšiltovku, klobouk apod.) – výjimka platí pro ženy, u nichž pokrývka hlavy je součástí oděvu. Po vstupu do soudní síně usednete na místo po levé ruce soudce (z vašeho pohledu vpravo). Na protější stranu usedne státní zástupce. Během celého jednání musíte sedět na svém místě, pokud soudce neřekne jinak (např. vás vyzve, abyste před něj předstoupil do výslechového prostoru, tzv. ohrádky, nebo k němu přistoupil). Hovořit smíte, jen pokud vás k tomu soudce vyzve. Pokud hovoříte, musíte vždy povstat. A to i při sebekratším projevu. Váš hlasový projev musí být hlasitý a srozumitelný, neboť hlavní líčení je zpravidla také zvukově zaznamenáváno (nestačí proto jako odpověď na otázku pouze přikývnout či zavrtět hlavou). Chcete-li někoho z přítomných v soudní síni oslovit, použijete oslovení pane – paní – slečno s připojením funkce (např. pane předsedo, pane přisedící, pane obhájce, paní státní zástupkyně, slečno svědkyně apod.). Nesmíte žádným způsobem rušit průběh a důstojnost soudního jednání např. tím, že byste vykřikoval, pronášel hlasité poznámky, telefonoval apod.

Mohou být přítomni rodinní příslušníci u hlavního líčení?

Ano, hlavní líčení je veřejné, kdokoli tedy může být v jednací síni přítomen a jeho průběh sledovat, včetně příbuzných obžalovaného. Svou přítomností u hlavního líčení však nikdo nesmí narušit jeho průběh či důstojnost. (Není proto vhodné, aby se hlavní líčení účastnily např. malé děti.) Pokud by však tyto osoby měly být slyšeny jako svědci, mohou se hlavního líčení účastnit až poté, co je soud vyslechně.

Nerozumím dobře česky, bude mi zajištěna pomoc tlumočnicka?

Ano, pokud prohlásíte, že neovládáte český jazyk, pomoc tlumočnicka v hlavním líčení vám bude zajištěna. Současně musíte uvést, zda chcete užívat svůj mateřský nebo jiný jazyk, kterým hovoříte a který ovládáte. Pokud si jazyk komunikace sám ne zvolíte, bude zajištěn tlumočnick do jazyka dle vaší národnosti nebo dle úředního jazyka státu, jehož jste občanem. Náklady na tlumočení hradí stát.

Musím vypovídat?

Nemusíte. Můžete využít svého práva a výpověď odepřít zcela, popř. můžete soudu odpovědět jen na některé otázky, např. ty týkající se vašich osobních, rodinných a majetkových poměrů. Právo odepřít vypovídat máte nejenom tehdy, pokud byste způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, ale i osobě vám blízké. Stejně tak můžete odmítnout vypovídat, pokud byste tím porušil zákonem danou nebo státem uznanou povinnost mlčenlivosti (např. lékařské tajemství, bankovní)

Co když se ke svému činu doznám?

Doznání se k činu, stejně jako vyjádření upřímné lítosti nad spáchaným skutkem jsou významnými polehčujícími okolnostmi, které mají vliv na druh a výši uloženého trestu.

Mohu se v průběhu hlavního líčení radit se svým obhájcem?

Ano, v průběhu celého hlavního líčení se můžete radit se svým obhájcem, např. o tom, zda vypovídat, zda vznesete další důkazní návrhy, zda podat opravný prostředek proti rozhodnutí soudu. S obhájcem se však nesmíte radit o tom, jak odpovědět na již položenou otázku.

Moje družka je volána jako svědkyně, musí vypovídat?

Nemusí. Družka může využít svého práva nevypovídat s ohledem na to, že vás pojí blízký vztah. Stejně tak může družka odepřít výpověď tehdy, pokud by svou výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo jiné osobě jí blízké.

iv. Průběh hlavního líčení

Veřejnost hlavního líčení

Hlavní líčení se koná až na výjimky veřejně, kterýkoli občan může být u hlavního líčení přítomen. Veřejnost hlavního líčení představuje určitou pojistku před tzv. kabinetní justicí, kdy by soudy rozhodovaly jen na základě své libovůle. Současně je veřejnost řízení prostředkem, jak odradit občany od páčání trestné činnosti.³ Veřejnost proto může být z hlavního líčení vyloučena jen ve výjimečných případech, kdy by veřejné projednání věci znamenalo ohrožení mravnosti, bezpečnosti či by přítomnost veřejnosti narušila průběh jednání (*např. do soudní síně nebude vpuštěno malé dítě, které by mohlo rušit průběh hlavního líčení*) atd. Rozsudek však musí být vyhlášen vždy veřejně.

Jednání v nepřítomnosti obžalovaného

Jednání řídí předseda senátu, příp. samosoudce. Ještě před zahájením hlavního líčení soud zkontroluje totožnost osob v jednacích síních, zjišťuje, zda byla zachována lhůta k přípravě, a to jak u státního zástupce, tak u obžalovaného, případně, zda jsou splněny další podmínky pro konání hlavního líčení.

Hlavní líčení se může konat i v nepřítomnosti obžalovaného, který se bez řádné omluvy k hlavnímu nedostavil. Ale to pouze tehdy, jestliže lze trestní věc spolehlivě rozhodnout a účelu trestního řízení dosáhnout i bez přítomnosti obžalovaného. Současně musí být splněno, že obžalovaný byl k hlavnímu líčení včas a řádně předvolán, byla mu doručena obžaloba a k žalovanému skutku byl již vyslechnut policejním orgánem. Jde-li o obžalovaného, který se v době hlavního líčení nachází ve výkonu trestu odnětí svobody, ve vazbě nebo je stíhán pro trestný čin, za který hrozí trest odnětí svobody převyšující 5 let, lze hlavní líčení v jeho nepřítomnosti konat, jen pokud o to výslovně soud požádá. Pokud nejsou splněny podmínky pro konání hlavního líčení v nepřítomnosti obžalovaného, musí soud hlavní líčení odročit.⁴

³ Hlavní líčení se obvykle koná v soudní síni, avšak trestní řád stanoví, že ve vhodných případech lze konat hlavní líčení i jinde, např. v místě, kde byl trestný čin spáchán, na pracovišti obžalovaného atp., a to za účelem, aby byla veřejnosti poskytnuta příležitost v co nejširší míře sledovat projednávání věci soudem.

⁴ Je-li pachatel trestného činu pro orgány činné v trestním řízení nedostupný, může soud rozhodnout o zvláštním způsobu vedení trestního řízení – trestní řízení proti uprchlému. Jde o situace, kdy se pachatel vyhýbá trestnímu řízení např. útekem do ciziny. Trestní řízení proti uprchlému může být zahájeno v každé fázi trestního řízení, a to i tehdy, pokud mu dosud nebylo sděleno obvinění. Osobě, proti které je trestní řízení vedeno, je povinně ustanoven obhájce, který hájí její zájmy a kterému jsou doručovány všechny písemnosti namísto ní.

Zahájení hlavního líčení

Hlavní líčení zahajuje předseda senátu sdělením věci, která bude projednávána. Následně vyzve státního zástupce k přednesení obžaloby/návrhu na potrestání. Poté soud konstatuje, zda a s jakou částkou se poškození připojili k trestnímu řízení s náhradou škody. Jsou-li poškození přítomni u hlavního líčení, předseda senátu se jich dotáže, zda na svém návrhu trvají, příp. zda došlo ke změně ohledně výše částky. Pokud poškození svůj nárok na náhradu škody dosud neuplatnili, je toto poslední okamžik, kdy tak mohou učinit v rámci trestního řízení. Neuplatněním nároku na náhradu škody tento nárok samozřejmě nezaniká, nicméně poškozený jej musí uplatnit v rámci civilního řízení, trestní soud o něm rozhodovat nebude.

Před zahájením dokazování předseda senátu vyzve svědky, aby opustili soudní síň. Nevyslechnutí svědci nesmí být přítomni výslechu ostatních, aby nedošlo k jejich ovlivnění. Stejně tak, pokud se koná hlavní líčení proti více spoluobžalovaným, jeden obžalovaný nesmí být přítomen výslechu druhého.

Průběh dokazování

Výslech obžalovaného

Předseda senátu zahájí dokazování a vyzve obžalovaného, aby předstoupil před soud. Obžalovaný je vyslýchán vždy jako první, jeho výpověď slouží nejenom jako důkaz, ale současně je realizováno právo obžalovaného „být slyšen“, tedy vyjadřovat se ke všem skutečnostem, které jsou mu kladeny za vinu a k důkazům o nich, jež je nedílnou součástí práva na obhajobu.

Obžalovaný je vyzván, aby se postavil před soud do tzv. ohrádky. Dříve, než je přistoupeno k samotnému výslechu obžalovaného, musí být poučen o tom, jak má a nemá vypovídat. Soud obžalovaného poučí o tom, že má nyní možnost se k obsahu přednesené obžaloby vyjádřit, stejně tak může uvádět další skutečnosti týkající se projednávané věci, vznášet námitky a žádosti. Svou výpovědí však nesmí jiného obvinít z trestného činu. Má právo zvolit si obhájce, a má právo, aby byl účasten Vašeho výslechu. S obhájcem se může radit i v průběhu hlavního líčení, nemůže se s ním však radit o tom, jak odpovědět na již položenou otázku. Z hlavního líčení je pořizován zvukový záznam. Může podat námitky proti protokolaci. Co je však nejdůležitější, soud obžalovaného poučí o tom, že je jeho právem výpověď odepřít.

V případě, že obžalovaný vypovídat chce, je mu dán prostor k tomu, aby se vlastními slovy vyjádřil k vznesené obžalobě, zejména k tomu, zda je pravdou, že se dopustil skutku popsaného v obžalobě. Následně předseda senátu klade obžalovanému jednotlivé doplňující dotazy ke skutku. Soud zjišťuje konkrétními otázkami osobní, rodinné, majetkové a výdělkové poměry, zdravotní stav obžalovaného atp. Tyto dotazy se pokládají proto, aby si soud utvořil představu o životě obžalovaného a mohl vzít v úvahu jeho osobní a jiné poměry při případném ukládání trestu.

Jestliže nejsou další dotazy ze strany soudu, dostane prostor ke kladení dotazů státní zástupce a po něm obhájce obžalovaného.

Je-li trestní řízení vedeno proti více obžalovaným současně, soud dbá na to, aby jeden obžalovaný nebyl přítomen výslechu druhého. Po návratu do jednací síně jsou vzájemně seznámeni s obsahem svých výpovědí a je jim dán prostor pro vyjádření.

Další pořadí provádění důkazů určuje předseda senátu, zpravidla následuje výslech svědků, poté provedení listinných důkazů.

Výslech svědků

Každý, kdo má být slyšen v procesním postavení svědka, je povinen se na předvolání k soudu dostavit a svědčit. Výslech svědka probíhá obdobně jako výslech obžalovaného. Nejdříve je svědek poučen o tom, jak má a nemá vypovídat. Podle trestního řádu lze odeprít podání svědecké výpovědi jen tehdy, jestliže

- a) *mezi svědkem a obžalovaným existuje příbuzenský poměr, případně jiný obdobný vztah, kdy by svědek pociťoval jeho újmu jako vlastní,*
- b) *jestliže by svou výpovědí svědek způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké.*

Pokud žádná z těchto okolností neexistuje, pak má svědek povinnost svědčit a vypovídat musí. Nejprve je svědek vyzván, aby vypovídal souvisle o tom, co je mu známo o skutku, který je v hlavním líčení projednáván, poté jsou svědkovi kladeny jednotlivé dotazy. Právo klást dotazy svědkovi má i sám obžalovaný, své dotazy klade jako poslední.

Po skončení výslechu svědka, stejně jako po provedení jakéhokoli důkazu, má obžalovaný právo se k provedenému důkazu vyjádřit, zejména uvést, zda je pravda, co uváděl svědek, případně, zda se skutek podle obžalovaného odehrál jinak atd.

Po skončení výslechu svědka předseda senátu svědka poučí o jeho právu na tzv. svědečné, tedy např. náhradu cestovních výdajů, ušlé mzdy či jiných nákladů spojených s výkonem svědecké povinnosti (v některých případech lze žádat i proplacení nocležného a stravného).

Případně soud na žádost svědkovi vystaví potvrzení pro zaměstnavatele o tom, že vykonával svou svědeckou povinnost.

Provádění dalších důkazů

Věcné a listinné důkazy se provádí tak, že se tzv. předkládají stranám k nahlédnutí. Protože jsou tyto důkazy součástí spisu, strany i soud již měly možnost se s nimi seznámit. Proto soud pouze zkráceně konstatuje jejich obsah. Jen na výslovnou žádost státního zástupce nebo obhájce konkrétní listinu předseda senátu přečte, zpravidla se tak děje tehdy, považuje-li některá ze stran její obsah za natolik důležitý, aby zazněl v soudní síni.

Dokazování obecně probíhá za aktivní účasti obou stran, tj. státního zástupce a obžalovaného. Strany mohou navrhnout opatření a provedení dalších důkazů, popř. se souhlasem předsedy senátu mohou provést důkaz samy. Obžalovaný může sám, popř. prostřednictvím svého obhájce, opatřit důkaz svědčící o jeho nevině či jeho vinu zmírňující a předložit jej soudu. Pokud návrhy na provedení dalších důkazů nejsou a ani soud nepovažuje opatření dalších důkazů za nezbytné k rozhodnutí ve věci, prohlásí dokazování za skončené.

V opačném případě soud hlavní líčení formou usnesení odročí na další konkrétní termín za účelem provedení dalších důkazů. Byl-li obžalovaný přítomen vyhlášení usnesení o odročení hlavního líčení a bral tudíž termín dalšího hlavního líčení na vědomí, již znovu písemně vyrozumíván není, o čemž je soudem poučen.

Víte, že ...?

- pokud se k dalšímu hlavnímu líčení jako obžalovaný bez řádné omluvy nedostavíte, hlavní líčení proběhne ve vaší nepřítomnosti, a to včetně případného vyhlášení rozsudku.

Závěrečné návrhy

Po skončení dokazování vyzve předseda senátu strany, aby přednesly své závěrečné řeči. Přednes závěrečných řečí má zákonem stanovené pořadí. Jako první přednáší svou závěrečnou řeč státní zástupce, poté může promluvit poškozený (obhájce obžalovaného a případně obžalovaný). Podstatou závěrečné řeči je shrnout a zhodnotit průběh a výsledky

hlavního líčení. Státní zástupce se ve své závěrečné řeči vyjádří k vině obžalovaného a k důkazům, které jeho vinu prokazují. Dále uvede, jaké skutečnosti se podařilo prokázat a prostřednictvím jakých důkazů. Rovněž se vyjádří k právní kvalifikaci jednání obžalovaného. Nakonec státní zástupce navrhne druh a výši trestu a vysvětlí, proč by měl obžalovaný obdržet trest právě v jím navrhované výši.

Závěrečná řeč obhájce reaguje určitým způsobem na závěrečnou řeč státního zástupce, obhájce zdůrazňuje ve své závěrečné řeči vše, co obžalovanému prospívá (např. zdůrazní motiv jednání obžalovaného, jeho chování po činu, snahu o nápravu škody, jeho čistý trestní rejstřík a doposud řádný život atd.)

I obžalovaný má sám právo závěrečné řeči, kterého může a nemusí využít. Obžalovaný by ve své závěrečné řeči měl zejména uvést, jak se staví k návrhu státního zástupce, resp. jak chce, aby soud rozhodl.

Závěrečné řeči může předseda senátu přerušit jen tehdy, pokud vybočují z rámce projednávané věci.

Právo posledního slova

Po skončení závěrečných řečí a před tím, než se senát odebere k poradě, soud udělí obžalovanému právo posledního slova. Tehdy obžalovaný může (ale nemusí) sdělit soudu cokoli, co považuje za důležité.

Přerušení hlavního líčení před vyhlášením rozsudku

Poté, co soud vyslechl závěrečné řeči, se hlavní líčení přeruší za účelem přípravy vyhlášení rozhodnutí, příp. za účelem porady, zasedá-li soud v senátu. V soudní síni smí zůstat pouze členové senátu a zapisovatelka, ostatní přítomní soudní síň opouští a čekají na chodbě. O obsahu porady a hlasování se zachovává mlčenlivost, soud navenek vždy rozhoduje jednomyslně.

Jestliže shledá soud obžalovaného vinným, musí rozhodnout o výši trestu. Při ukládání trestu se soud řídí zejména povahou a závažností trestného činu, způsobem jeho provedení, jeho následky, způsobem, jakým byl trestný čin spáchán. Stejně tak přihlédne k osobě pachatele, k míře jeho zavinění, pohnutce, motivaci, se kterou byl čin spáchán, k polehčujícím

i přitěžujícím okolnostem stejně jako k době, která uplynula od spáchání činu i délce trestního řízení.

Rozhodnutí soudu

Soud může rozhodnout jen o skutku popsaném v obžalobě. Pro soud však není závazné, jak skutek, který byl předmětem řízení, byl posuzován ze strany státního zástupce, sám může na základě provedeného dokazování právní kvalifikaci změnit a posoudit jednání obžalovaného jako jiný trestný čin.

Při svém rozhodování může soud přihlížet jen ke skutečnostem, které byly probrány v hlavním líčení, a opírat se jen o ty důkazy, které byly předloženy a provedeny některou ze stran, případně soudem.

Soud musí zprostit obžalovaného viny, pokud na základě předložených důkazů v hlavním líčení nebylo prokázáno, že se žalovaný skutek stal, že je trestným činem a že byl spáchán obžalovaným. Dále nelze uznat obžalovaného vinným, pokud nebyl v době spáchání činu pro nepřítčetnost trestně odpovědný nebo jestliže trestnost činu zanikla (např. promlčením).

Sankcionování pachatelů trestných činů

Při ukládání trestu se soud vždy musí řídit zákonem, to znamená, že smí uložit jen takový druh trestu a v takové výměře, jakou stanoví zákon. Trestní zákoník zná 12 druhů trestů:

- trest odnětí svobody
- domácí vězení
- trest obecně prospěšných prací
- propadnutí majetku
- peněžitý trest
- propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty
- zákaz činnosti,
- zákaz pobytu,
- zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- ztráta čestných titulů a vyznamenání,
- ztráta vojenské hodnosti,

- vyhoštění.

Nejpřísnějším z trestů je nepodmíněný trest odnětí svobody. K uložení tohoto trestu má být přistoupeno až tehdy, kdy uložení mírnějšího trestu podle soudu nepovede k nápravě pachatele.

Jsou-li splněny podmínky stanovené zákonem a jedná se o méně závažnou trestnou činnost, tzv. přečin, soud zpravidla na místo trestu odnětí svobody uloží obžalovanému některý z alternativních trestů, tj. trestů nespojených s přímým výkonem trestu odnětí svobody, např. trest obecně prospěšných prací, trest domácího vězení, peněžitý trest. Podmíněným trestem odnětí svobody se rozumí trest odnětí svobody, jehož výkon je podmíněně odložen na zkušební dobu, během níž má odsouzený vést řádný život, aby prokázal, že se tzv. osvědčil – to znamená, že k jeho nápravě není třeba trest odnětí svobody vykonat. Vedením řádného života se rozumí i plnění vyživovací povinnosti.

Lze uložit i více trestů vedle sebe, pokud to odůvodňuje povaha a závažnost trestného činu. V současné době je kladen nejen důraz na potrestání pachatele, ale především na jeho nápravu a převýchovu tak, aby se trestné činnosti v budoucnu již nedopouštěl.

Vedle trestu, případně na místo trestu (např. je-li pachatelem osoba nepřičetná a tedy trestně neodpovědná) lze uložit i takzvaná ochranná opatření: *ochranné léčení, zabezpečovací detenci, ochrannou výchovu* (je-li odsouzený mladistvým) a *zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty* (např. nástroje použitého ke spáchání trestného činu nebo výnosy z něj). Na rozdíl od trestu není účelem ochranného opatření primárně pachatele potrestat, nýbrž má léčebný, terapeutický resp. ochranný účel.

Vynesení rozsudku a jeho odůvodnění

Rozsudek musí být vyneseno vždy veřejně, a to i v případě, že byla veřejnost z hlavního líčení vyloučena. Přítomní vyslechnou rozhodnutí o vině a případném trestu vstojí.

Po vynesení rozsudku následuje jeho stručné ústní odůvodnění. Před odůvodněním rozhodnutí se přítomní na pokyn předsedy senátu posadí.

V odůvodnění rozhodnutí musí soud vysvětlit, jaké skutečnosti považuje za prokázané a na základě jakých důkazů, jakými úvahami se řídil při hodnocení provedených důkazů, zejména pokud si důkazy vzájemně odporují. Současně musí být z odůvodnění rozhodnutí jasné, jak se soud vypořádal s obhajobou obviněného, proč nevyhověl návrhům na provedení dalších důkazů.

Připojili se k trestnímu řízení poškození s nárokem na náhradu škody, soud též rozhodne o tom, zda obžalovaný má povinnost poškozeným škodu uhradit, a v jaké výši. Trestním soudem uložená povinnost nahradit trestným činem způsobenou škodu má povahu exekučního titulu. Pokud tedy obžalovaný škodu neuhradí, může poškozený podat návrh na nucený výkon rozhodnutí, tzv. exekuci.

Rozhodnutí soudu musí obsahovat i poučení o opravném prostředku.

Poučení o opravném prostředku

Po vyhlášení rozsudku a jeho ústním odůvodnění soud poučí strany o možnosti podání opravného prostředku. V případě rozsudku je opravným prostředkem odvolání. Bližší výklad k opravným prostředkům je uveden v samostatné kapitole.

v. Hlavní líčení v otázkách a odpovědích:

Soudce se mne táže, zda souhlasím s koncentrací řízení. Co to znamená?

Koncentrace řízení znamená, že obžalovaný i státní zástupce považují skutkový děj spáchaného trestného činu popsany v návrhu na potrestání za nesporný. Jinými slovy strany souhlasí s tím, že skutkový děj nebude dokazován.

Pokud jste se ke svému trestnému jednání v hlavním líčení doznal, soud se vás, s ohledem na vaše doznání, může dotázat, zda souhlasíte s tzv. koncentrací trestního řízení, jinými slovy zda prohlašujete, že se děj odehrál tak, jak bylo zjištěno důkazy opatřenými v přípravném řízení, a není třeba jej dokazovat (není o tom tzv. sporu). Je-li dán i souhlas ze strany státního zástupce, soud rozhodne, zda a v jakém rozsahu je možné od dokazování upustit. Souhlas s koncentrací řízení ze strany obžalovaného významným způsobem zrychluje a zjednodušuje řízení před soudem a tato okolnost se hodnotí jako významná polehčující okolnost, která má

vliv na výši ukládaného trestu.

V době konání hlavního líčení jsem ve vazbě, příp. ve výkonu trestu pro jinou trestnou činnost. Mohu s příbuznými, kteří jsou u hlavního líčení přítomni jako veřejnost po jeho skončení alespoň v krátkosti promluvit?

Jste-li ve vazbě, můžete o rozmluvu s příbuznými požádat soudce rozhodujícího ve vaší věci, který rozhodne.

Jste-li ve výkonu trestu odnětí svobody, rozmluvu s dalšími osobami vám nemůže povolit ani soudce rozhodující ve vaší věci. K tomu je oprávněn pouze ředitel věznice.

Byl mi uložen tzv. úhrnný trest. Co to znamená?

Úhrnný trest soud ukládá tehdy, pokud pachatele v rámci jednoho soudního řízení odsuzuje za více trestných činů. Vychází přitom z trestného činu, který je nejpřísněji trestný.

Příklad: Soud v rámci jednoho soudního řízení projedná jednání pachatele, kterým se dopustil trestného činu krádeže, porušování domovní svobody a poškození cizí věci. A za všechny tyto trestné činy pachateli uloží jeden trest – trest úhrnný.

Byl mi uložen tzv. souhrnný trest. Co to znamená?

Souhrnný trest se ukládá pachateli za tzv. sbíhající se trestnou činnost. Tedy za trestnou činnost, které se pachatel dopustil dříve, než byl vyhlášen odsuzující rozsudek za některý jeho další trestný čin (popř. než mu byl doručen trestní příkaz za některý jeho další trestný čin). Pro pachatele to znamená určité zvýhodnění, neboť se mu neuloží několik trestů – podle zásady kolik trestných činů, tolik trestů - ale jeden trest, souhrnný, za všechny jeho trestné činy, kterých se dopustil dříve, než si za některý z nich vyslechl rozsudek.

Příklad: Pachatel se dopustil trestného činu krádeže vloupáním, za který mu byl soudem uložen nepodmíněný trest odnětí svobody na dobu šesti měsíců se zařazením do věznice s dozorem. Proti pachateli je vedeno další trestní řízení, tentokrát pro trestný čin poškození cizí věci. Soud projednávající tento trestný čin zjistí, že se jej pachatel dopustil dříve, než byl vyhlášen odsuzující rozsudek pro trestný čin krádeže. Proto soud dříve uložený trest zrušil a pachateli uložil tzv. souhrnný trest, tedy trest jak za krádež, tak za poškození cizí věci v celkové délce 10 měsíců.

Trest se tak pachateli pouze zvýšil o 4 měsíce. Jestliže už pachatel nějakou část z nepodmíněného trestu odnětí svobody do té doby vykonal, započte se mu tato doba do celkové doby odsouzení k nepodmíněnému trestu.

Byl mi uložen tzv. společný trest. Co to znamená?

Společný trest funguje na obdobném principu jako souhrnný trest (viz výše). Pachateli je uložen pouze jeden trest, trest společný a předchozí rozsudky, včetně uložených trestů, se zruší. Soud ukládá tzv. společný trest v případě, že odsuzuje pachatele za „pokračující trestný čin“.

Příklad: Pachatel se dopustil několika krádeží v obchodech v úmyslu vylepšit svou finanční situaci a za tyto byl odsouzen. Následně vyšlo najevo, že se v daném období dopustil ještě dalších dvou krádeží v obchodech. Proto soud, uzná-li pachatele vinným i z těchto dalších dvou krádeží, předchozí rozsudek celý zruší a sám rozhodne o vině i o uložení tzv. společného trestu.

c. Řízení o opravných prostředcích

Rozhodnutím soudu v hlavním líčení však trestní řízení končit nemusí. Pokud některá ze stran není spokojena s rozsudkem, který soud vynesl, může proti němu podat opravný prostředek. Účelem opravného prostředku je docílit přezkoumání rozhodnutí soudu soudem vyšší instance a napravit případné chyby či nedostatky, které by mohly mít vliv na správnost původního rozhodnutí.

Opravným prostředkem proti rozsudku je odvolání. Mezi osoby, které jsou oprávněny podat odvolání, patří obžalovaný, jeho obhájce, poškozený a tzv. zúčastněná osoba⁵. Kromě obžalovaného mají právo podat odvolání v jeho prospěch i někteří jeho nejbližší příbuzní. Avšak nesmí tak učinit proti jeho vůli. Odvolání nemůže podat ten, kdo se tohoto práva již vzdal. Státní zástupce může podat odvolání proti kterémukoli z výroků, a to ve prospěch i v neprospěch obžalovaného. Obžalovaný jen proti tomu výroku, který se ho přímo dotýká

⁵ zúčastněnou osobou je ten, jehož věc (popř. jiná majetková hodnota) byla v trestním řízení rozhodnutím soudu zabrána (např. z toho důvodu, že se jedná o věc, která by mohla sloužit k páčání trestné činnosti)

(např. do výroku o vině, o trestu, o uložené povinnosti k náhradě škody atd.). U poškozeného je možnost podat opravný prostředek omezena jen na výrok o náhradě škody. Odvolání se adresuje tomu soudu, který ve věci rozhodl v 1. stupni.

Lhůta pro podání odvolání činí 8 dní a počíná běžet od doručení opisu rozsudku - konkrétně prvním den po převzetí písemnosti. Již po vyhlášení rozsudku se však strany mohou vyjádřit k opravnému prostředku – mohou na místě opravný prostředek podat nebo se jej naopak vzdát. Stejně tak je možné ponechat si lhůtu pro podání odvolání a vyčkat písemného vyhotovení rozhodnutí včetně odůvodnění a až poté zvážit podání odvolání.

Podá-li kterákoli z oprávněných osob proti rozhodnutí opravný prostředek, pak se takové rozhodnutí nemůže stát pravomocným, ani vykonatelným a je třeba vyčkat rozhodnutí soudu tzv. 2. stupně. Odvolacím soudem, tedy soudem tzv. 2. stupně je zpravidla krajský soud. Ve věcech, v nichž rozhodoval krajský soud jako soud 1. stupně, je odvolacím soudem soud vrchní. Odvolací soud přezkoumá vytknuté vady a průběh řízení předcházející vydanému rozhodnutí.

V některých mimořádných situacích umožňuje trestní řád podat opravný prostředek i poté, co rozhodnutí soudu již nabylo právní moci. K tomu slouží tzv. mimořádné opravné prostředky. Mezi ně patří dovolání, stížnost pro porušení zákona a obnova řízení. Nabytím právní moci se rozhodnutí stává závazné, nezvratné a vykonatelné. Proto jsou zásahy do pravomocného rozhodnutí přípustné jen tehdy, trpí-li takovými vadami (ať už právními či ve skutkových zjištěních), že další existence takového rozhodnutí nemůže obstát. V tom spočívá jejich mimořádnost.

i. Institut odvolání v otázkách a odpovědích:

Soudce se mne po vynesení rozsudku táže, zda se vzdávám opravného prostředku. Co to znamená?

Po vynesení rozsudku vás soud poučí o tom, že proti jeho rozhodnutí si můžete podat opravný prostředek, konkrétně odvolání. Pokud s rozhodnutím soudu souhlasíte a nechcete podat odvolání, vzdáte se opravného prostředku. (Chcete-li si tento krok rozmyslet, ponecháte si lhůtu k podání opravného prostředku. Pokud máte obhájce, poraďte se s ním, zda má smysl opravný prostředek podávat.)

Soudce se mne po vynesení rozsudku táže, zda se vzdávám opravného prostředku i za

osoby oprávněné. Co to znamená?

Pokud jste se po vyhlášení rozsudku vzdal práva na podání odvolání, soudce se vás dotáže, zda se vzdáváte opravného prostředku i za osoby oprávněné. Právo podat odvolání ve váš prospěch mají totiž i další osoby – např. rodiče, potomci, manželka či družka, sourozenci atd. Odvolání však mohou podat pouze ve váš prospěch a s vaším souhlasem. Jestliže jste se sám práva odvolání vzdal a nechcete, aby jej za vás podal ani nikdo jiný, vzdáte se opravného prostředku i za osoby oprávněné. Vzdá-li se na místě odvolání i státní zástupce, rozsudek soudu ihned nabývá právní moci. Pokud jste se již práva na odvolání výslovně vzdal, opravný prostředek již nemůžete, a pokud jej podáte, bude zamítnut.

Soudce se mne po vynesení rozsudku táže, zda souhlasím se zjednodušeným vyhotovením rozsudku. Co to znamená?

Znamená to, že budete-li souhlasit, písemné vyhotovení rozsudku nebude obsahovat odůvodnění rozhodnutí. Děje se tak zejména v jednodušších případech, kdy jste vy i státní zástupce souhlasili s rozhodnutím soudu. Soud však své rozhodnutí musí vždy stručně ústně odůvodnit po jeho vyhlášení.

Byl mi soudem doručen rozsudek, kdy mi uplyne lhůta pro podání odvolání?

Odvolání je možné podat nejpozději do osmi dnů od doručení písemného opisu rozsudku. Prvním dnem lhůty je den následující poté, kdy vám byl opis rozsudku doručen. Případně-li poslední (8.) den lhůty na některý z víkendových dní, příp. na státní svátek, lhůta uplyne až nejbližší následující pracovní den. Vaš opravný prostředek bude podán včas, jestliže ten den podáte dopis k poštovní přepravě. Odvolání však nemůže podat ten, kdo se tohoto práva vzdal (viz výše).

d. Vykonávací řízení

Pokud soud vynesl odsuzující rozsudek, kterým uložil obžalovanému trest nebo ochranné opatření, musí být takové rozhodnutí vykonáno. Vykonávací řízení je pak poslední fází trestního řízení. Odsuzující rozsudek lze vykonat až poté, co nabyl právní moci. Jestliže tedy bylo proti rozsudku podáno odvolání, odkládá se právní moc a tím i vykonatelnost rozhodnutí.

O vykonání sankce rozhoduje ten orgán, který ji uložil (zpravidla soud). Způsob výkonu rozhodnutí se odvíjí od toho, jaká sankce byla odsouzenému uložena. Výkon některých druhů sankcí upravují zvláštní předpisy - např. výkon trestu odnětí svobody, výkon trestu domácí vězení, výkon zabezpečovací detence.

Je pravidlem, že

- rozhodnutí má být vykonáno ihned poté, co se stane vykonatelné (*výjimku představuje např. výkon trestu odnětí svobody nebo trestu obecně prospěšných prací může být odložen pro špatný zdravotní stav odsouzeného, těhotenství odsouzené, popř. z jiných důležitých důvodů jako je úmrtí v rodině, obstarání osobních záležitostí*),
- druh a výměra vykonávané sankce musí odpovídat sankci uložené odsuzujícím rozsudkem (*výjimku představuje např. přeměna trestu obecně prospěšných prací na trest odnětí svobody, pokud nedojde k jejich výkonu, podmíněné upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti, rozhodnutí o tom, že se trest odnětí svobody vykoná, jestliže se neosvědčil ve zkušební době*),
- výkon sankce probíhá bez přerušení (*výjimku představuje např. povolení návštěvy místa, na které se vztahuje zákaz pobytu, přerušování výkonu trestu odnětí svobody jako odměna za řádné plnění programu zacházení v rámci věznice*).

i. Vykonávací řízení v otázkách a odpovědích:

Byl mi rozsudkem uložen trest obecně prospěšných prací. Kdy a kde ho mám začít vykonávat?

Poté, co se rozsudek, kterým byl uložen trest obecně prospěšných prací, stane pravomocným, soud vydá další rozhodnutí – usnesení, kterým výkon obecně prospěšných prací nařídí. V tomto usnesení soud stanoví konkrétní druh práce a místo jejich výkonu. Do 14 dnů poté, co vám bylo doručeno toto usnesení jste povinen se dostavit na středisko Probační a mediační služby (zkráceně PMS) v tom okrese, kde má být trest obecně prospěšných prací vykonán. S pracovníkem probační a mediační služby se domluvíte na termínu zahájení výkonu trestu i na dalších podrobnostech. Obecně prospěšné práce jste povinen vykonat osobně, bezplatně a ve svém volném čase. Soudem uložený počet hodin obecně prospěšných prací musíte vykonat ve lhůtě 2 let od právní moci rozhodnutí. Pokud se tak nestane, trest obecně prospěšných prací vám bude přeměněn na jiný druh trestu, třeba i na nepodmíněný trest odnětí svobody.

Započítává se doba strávená ve vězení do doby zákazu činnosti?

Nikoli. Doba, po kterou byl odsouzený ve výkonu trestu odnětí svobody, se do doby trvání zákazu činnosti nezapočítává. Pokud tedy byl odsouzenému uložen současně nepodmíněný trest odnětí svobody a trest zákazu činnosti, počíná doba výkonu trestu zákazu činnosti běžet až poté, co odsouzený trest odnětí svobody vykonal, popř. z něj byl podmíněně propuštěn.

Do doby trvání trestu zákazu činnosti se však započítává doba, po kterou bylo pachateli odebráno oprávnění k činnosti, která je předmětem zákazu činnosti (*např. zadržení řidičského průkazu*).

Byl jsem soudem pravomocně odsouzen, kdy budu mít opět čistý trestní rejstřík?

Doba, po kterou je odsuzující rozhodnutí zaznamenáváno v rejstříku trestů se liší podle toho, jaký druh trestu vám byl uložen. Některé z trestů jako například trest obecně prospěšných prací, zákaz činnosti nebo peněžité tresty uložené za trestný čin spáchaný z nedbalosti, se vymaže z rejstříku, tzv. zahladí, v okamžiku jeho vykonání. Podmíněný trest odnětí svobody se zahladuje rozhodnutím soudu o tom, že jste se ve zkušební době podmíněného odsouzení tzv. osvědčil, to znamená, že jste vedl řádný život – nedopustil jste se dalšího trestného činu, ani přestupku, plníte své povinnosti v zaměstnání i vůči své rodině včetně hrazení výživného na své nezletilé děti.